

Biologia lęgowa bielika *Haliaeetus albicilla* na Ziemi Łódzkiej

Tomasz Przybyliński

Komitet Ochrony Orłów

Muzeum Miasta Pabianic
Stary Rynek 1/2
95-200 Pabianice

Od stwierdzenia w 1985 r. pierwszego stanowiska lęgowego rozpoczęła się (re)kolonizacja Ziemi Łódzkiej przez bielika. Obecnie, tj. w 2017 r., populację w tej części Polski można oszacować, uwzględniając kilka rewirów bez odnalezionych gniazd, na ok. 30 par lęgowych. Niemal wszystkie stanowiska zlokalizowane są w pobliżu większych lub mniejszych kompleksów stawów rybnych, a niektóre znajdują się dodatkowo w okresowo podmokłych dolinach rzecznych lub w pobliżu zbiorników zaporowych. W ostatnich latach odnotowano kilka par gniazdujących na stosunkowo „bezwodnych” terenach. Stwierdzono przykładowo, że w trzech rewirach spośród zajętych w 2016 r., sumaryczna powierzchnia zbiorników wodnych zlokalizowanych w promieniu do 10 km od gniazd była każdorazowo mniejsza niż 50 ha. Informacje zebrane przez KOO w innych regionach Polski wskazują, że w takich siedliskach bieliki zmieniają nieco swoją typową dietę złożoną z ryb oraz ptaków wodnych i zmuszone są polować dodatkowo na średniej wielkości ssaki (młode samy, lisy, zające, koty), a także na większe ptaki (bociany, żurawie).

Na Ziemi Łódzkiej w 2016 r. gniazda bielików znajdowały się tylko w dwóch typach drzewostanów. 11 z 21 kontrolowanych gniazd zbudowane zostało w drzewostanach sosnowych (tj. z sosną dominującą w piętrze drzew). W tych rewirach, w sezonie, w którym ptaki zbudowały gniazdo, wiek drzew wynosił zwykle 90-100 lat. Dwukrotnie było to tylko nieco ponad 70 lat. Pozostałe 10 z 21 kontrolowanych gniazd znajdowało się w mniej lub bardziej podmokłych lasach olchowych. W „olsach”, w momencie zbudowania gniazda, wiek drzewostanu wynosił najczęściej 80-90 lat (w jednym przypadku tylko 65 lat). Biorąc pod uwagę fakt, że drzewostany olchowe stanowią tylko ok. 4% powierzchni lasów RDLP w Łodzi, a stwierdzono w nich niemal połowę wszystkich zajętych w 2016 r. gniazd, można mówić o preferowaniu tego typu lasów przez „łódzką” populację bielika. Wniosek ten dotyczy nie tylko stanowisk związanych z niewielkimi kompleksami łąsknymi. Bieliki kilkakrotnie wybierały również płaty drzewostanów olchowych położone wewnątrz większych lasów. Gniazda znajdowały się średnio w odległości 2,82 km (maksymalnie 10,3 km) od zbiorników wodnych >5ha (potencjalnych łowisk) oraz średnio 0,94 km od siedzib ludzkich (minimalnie 0,51 km, N=21). Maksymalnie to samo gniazdo użytkowane było przez 14 kolejnych sezonów, a w poszczególnych rewirach stwierdzano do 4 gniazd użytkowanych sukcesywnie. W latach 2010-2016 członkowie i sympatycy KOO zebrali dane o wynikach 109 lęgów bielików na Ziemi Łódzkiej. Stanowiska lęgowe kontrolowano z ziemi, zwykle dwa razy w sezonie. Pierwsza kontrola, w marcu, polegała na sprawdzeniu czy gniazdo lub przynajmniej rewir jest zajęty przez dorosłe ptaki. Podczas drugiej kontroli, w czerwcu, sprawdzono ile dużych młodych (podlotów) przebywa w gnieździe lub w jego pobliżu.

W poszczególnych sezonach kontrolowano od 10 (2010-2011 r.) do 22 (2016 r.) stanowisk lęgowych ze znanymi gniazdami. W analizowanym okresie 78 lęgów (72%) zakończyło się sukcesem, czyli odchowaniem przynajmniej jednego młodego. W latach 2010-2016 para przystępująca do lęgu odchowwała średnio 1,22 młodego, a para z sukcesem 1,70. Są to wartości zbliżone lub nawet wyższe od parametrów lęgowych innych środkowoeuropejskich populacji bielika badanych w ostatnich latach. W poszczególnych sezonach parametry lęgowe „łódzkiej” populacji wahały się: sukces lęgowy w zakresie 55-82%, produktywność w zakresach 0,86-1,6 młodego/para oraz 1,5-2 młodego/para z sukcesem. Lęgi z sukcesem zwykle kończyły się odchowaniem 2 młodych, co stwierdzono 51 razy (65% udanych lęgów). Dwukrotnie stwierdzono odchowanie trojaczek (2,5%), reszta skutecznych lęgów kończyła się wyprowadzeniem pojedynczego młodego. W rewirach zajętych przynajmniej przez 5 lat (N=14) nie stwierdzono, aby średnia liczba wyprowadzanych młodych, w przeliczeniu na sezon, korelowała z sumaryczną powierzchnią zbiorników wodnych w promieniu do 10 km od gniazda. Nie stwierdzono również takiej korelacji w odniesieniu do odległości gniazd od najbliższych zbiorników wodnych większych niż 5 ha. Zauważono za to, że pod względem skuteczności lęgów i ilości odchowiwanych przez ptaki młodych rewiry można podzielić na „lepsze” i „gorsze”. W kilku „najlepszych” rewirach, pary bielików co roku lub niemal co roku wyprowadzały po 2 młode, podczas gdy w innych, „najgorszych” rewirach, nie odnotowywano sukcesu lęgowego przez prawie dekadę. Być może, w niektórych z tych ostatnich przypadków decydujące były czynniki poza biologiczne, związane np. z jakimiś przejawami antropopresji w odniesieniu do ptaków gniazdujących na tych stanowiskach.

Liczenie zimujących ptaków wodno-błotnych w Regionie Łódzkim w latach 2016-2017

Adam Kaliński

Kat. Badania Różnorodności
Biológicznej,
Dydaktyki i Bioedukacji UŁ
ul. Banacha 1/3, 90-237 Łódź

W obu sezonach tradycyjna akcja liczenia ptaków wodno-błotnych oraz szponiastych w dolinach największych rzek Regionu Łódzkiego odbyła się w dniach 12-23.01. Liczeniem objęto około 350 km dolin rzecznych, zbiorniki zaporowe: Jeziorsko, Sulejowski, oraz zbiorniki KWB „Belchatów”. Niektóre z kontrolowanych odcinków weszły w skład ogólnopolskiej akcji – Monitoringu Zimujących Ptaków Wodnych. W obu sezonach liczenie odbywało się w sprzyjających warunkach terenowych. Stany wód większości kontrolowanych rzek i zbiorników były niskie bądź średnie. Sezon roku 2017 charakteryzował się niskimi temperaturami co wpłynęło na znaczne złodzenie dużych odcinków rzek oraz wszystkich zbiorników zaporowych. Warunki pogodowe były zazwyczaj dobre bądź średnie, opady śniegu pogarszające widoczność nie utrudniały w tym roku obserwacji.